

ΟΑΙ ΔΑΟΕ×Ι Α Ι ΑΥΘΟΙ ΟΟΑΑΙ Ι Β Ι ²ΑΑΕϸ ΑΙ Ι Β
 ΕΙ Ι ΕΟΔΑΙ ΟΙ ΝΙ ΔΙ Ι Ι ΑΕΙ Ι ΝΟ² ΔΑΑ²Ι Ι ΑΕϸΙ Εϸ
 ΑΟΑ²ΑΑΕϸΙ Εϸ ΕΙ Ι Ι ΕΑΕΝ²Α

Узагальнено теоретичні основи функціонування будівельних комплексів. Розглянуто особливості взаємозв'язків його учасників і визначено базові напрями щодо забезпечення конкурентоспроможності промислових систем будівельних матеріалів як вагомій передумови підвищення конкурентоспроможності регіонального будівельного комплексу.

Generalized theoretical bases of functioning of construction complexes. The features of intercommunications of its participants and certainly base directions are considered in relation to providing of competitiveness of the industrial systems of construction materials as ponderable pre-condition of increase of competitiveness of a regional construction complex.

В сучасних ринкових умовах і все більш прогресуючої глобалізації економіки особливу роль відіграють проблеми посилення конкурентоспроможності базових видів економічної діяльності та господарських комплексів, де необхідною є розробка стратегічних підходів до управління та організації їх діяльності, з обов'язковим врахуванням низки факторів, які впливають на їх функціонування. Відтак, відзначимо актуальність регіонального розвитку на основі раціональності використання матеріальних, кадрових, фінансових та інформаційних ресурсів. До пріоритетних секторів економіки, без сумніву, відноситься будівельний комплекс, оскільки має суттєвий вплив на соціально-економічний розвиток регіону та держави загалом.

Вагомий внесок у дослідження проблем стійкого територіального розвитку національного промислового комплексу України та його підсистем у ринкових умовах зробили: О. Алимов, О. Амоша, Є. Бойко, П. Борщевський, П. Буряк, В. Геєць, М. Герасимчук, М. Долішній, С. Іщук, В. Пила, М. Чумаченко, А. Чухно та інші вчені. Проблема розвитку галузевої та функціональної структури будівельної індустрії, її територіальної організації здійснили А. Асаул, Й. Бурка, Я. Жупанський, Ю. Козаков, З. Манів, А. Миронов, І. Нікольський та інші. Виходячи з актуальності проблем розвитку будівельного комплексу, його значення для соціально-економічного розвитку регіону, метою дослідження є теоретичне обґрунтування забезпечення конкурентоспроможності будівельного комплексу на регіональному рівні.

Проаналізувавши різні підходи науковців, сучасний стан та тенденції розвитку будівельної сфери Львівської області та України загалом, зобразимо будівельний комплекс у вигляді схеми (рис. 1), яка буде складатися з таких трьох блоків.

1. Промислово-виробничий блок (видобуток сировинних ресурсів і виробництво будівельних матеріалів, конструкцій). Сюди відносимо підприємств-виробників продукції, що застосовується в процесі будівництва: кар'єри по видобутку щебня, піску; заводи по виробництву цегли, цементу, бетону, залізобетонних конструкцій; асфальтні заводи, підприємства по виробництву сантехнічних виробів, труб різного призначення, фарби тощо.

2. Будівельно-монтажний блок (підготовка, будівництво, оздоблювання будівель, споруд й інші види будівельних робіт). Його представляють підприємства, що безпосередньо здійснюють будівельні роботи.

3. Інфраструктурний блок (діяльність підприємств та організацій інших видів економічної діяльності та сфер, які обслуговують будівництво). Цей блок забезпечує взаємодію та ефективне функціонування перших двох блоків. В нього входять не виробничі підприємства та організації, що виконують послуги постачання, проектування, дослідницькі, консалтингові, навчальні, орендні, технічні та інші.

Опираючись на аргументовану багатьма науковцями кінцеву ціль функціонування будівельного комплексу – створення готової до експлуатації конкурентоспроможної будівельної продукції (житлові будинки, промислові об'єкти, залізні та автомобільні дороги, інженерні споруди тощо), відзначимо, що основою готової будівельної продукції при її виготовленні є будівельні матеріали, деталі, конструкції.

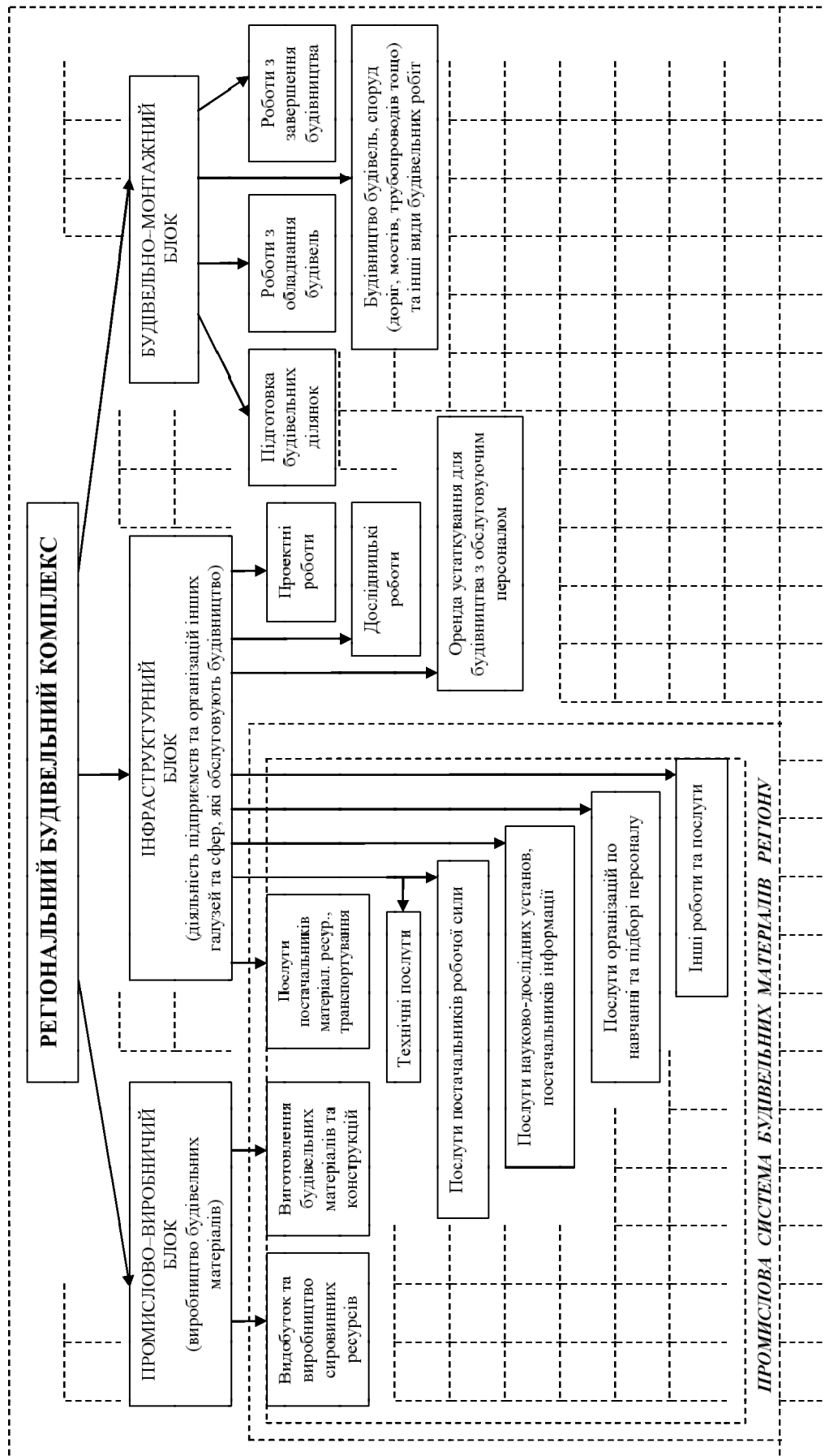

Рис. 1. Структура регіонального будівельного комплексу

Функціонування будівництва як одної з найбільш матеріаломістких галузей сфери матеріального виробництва забезпечується матеріально-технічними ресурсами більше 70 видів економічної діяльності народного господарства, які постачають всі необхідні засоби та матеріали для процесу будівництва, та, водночас, немає жодного виду економічної діяльності, який би обійшовся без його участі [1, с. 50].

Так, у будівельному комплексі прямо, чи опосередковано зайнято до 20% працівників сфери матеріального виробництва. Він споживає 75% усього виробництва цементу, близько 40% пиломатеріалів, більше 60% м'якої кривлі, до 70% сталевих труб та майже 20% прокату чорних металів [2, с. 153].

Зобразимо загальну схему формування собівартості будівельно-монтажних робіт (рис. 2).

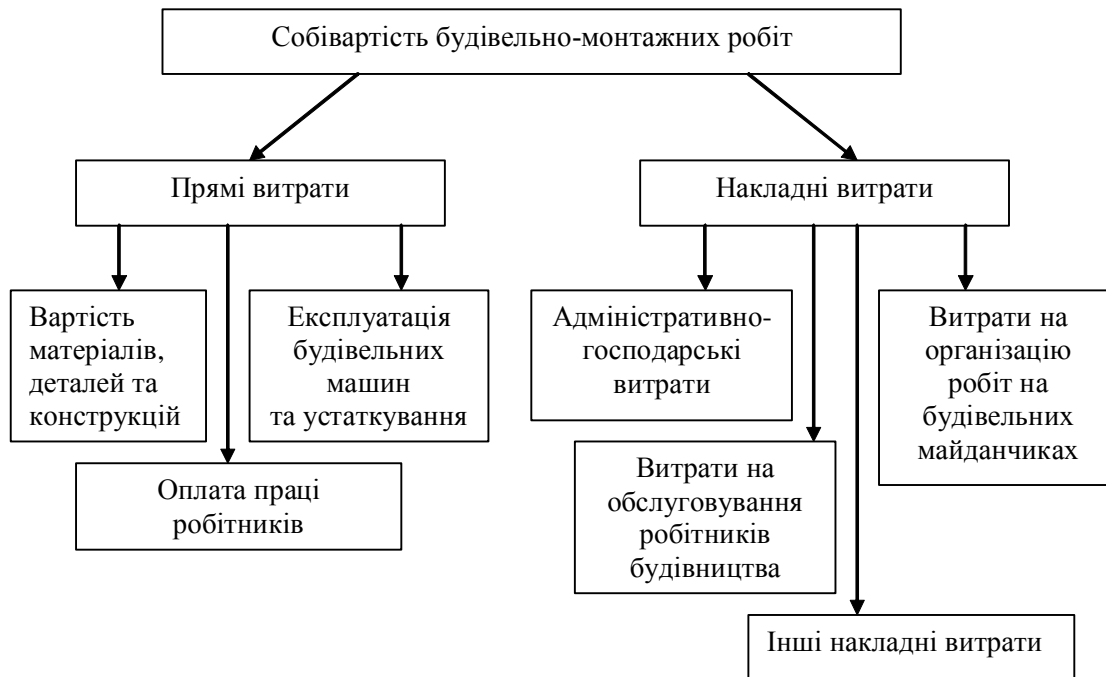

Рис. 2. Формування собівартості будівельно-монтажних робіт [1, с. 75]

Як бачимо зі схеми, собівартість будівельно-монтажних робіт формують прямі та накладні витрати. До прямих відносяться вартість матеріалів, деталей та конструкцій; експлуатація будівельних машин та устаткування; оплата праці робітників. Накладні витрати складають адміністративно-господарські витрати (оплату праці адміністративно-господарського персоналу, витрати на експлуатацію приміщень, відрахування на соціальні потреби персоналу та ін.); витрати на організацію робіт на будівельних майданчиках; витрати на обслуговування будівельників (відрахування на соціальні потреби, витрати на техніку безпеки і охорону праці тощо); інші накладні витрати (погашення банківських кредитів, амортизація, рекламні витрати).

Основу собівартості будівельно-монтажних робіт формують прямі витрати, а в структурі безпосередніх витрат будівництва домінує вартість матеріальних ресурсів і складає 47,48% (табл. 1).

Л. Замураєва доводить у своїх працях, що найбільший вплив на цінову конкурентоспроможність будівельного підприємства здійснюють матеріальні затрати, тому підвищувати його конкурентоспроможність доцільно, перш за все, за рахунок раціонального управління матеріальними ресурсами, а потім і іншими складовими собівартості [4].

В ході нашого дослідження основна увага акцентована на промислово-виробничий блок та на можливості підвищення рівня конкурентоспроможності промислових систем будівельних матеріалів регіону. А це, своєю чергою, є вагомим передумовою підвищення конкурентоспроможності регіонального будівельного комплексу.

Структура безпосередніх витрат будівництва [3, с. 211]

Структура витрат	%
<i>Всього</i>	<i>100</i>
Матеріальні ресурси	47,48
Середня заробітна плата	10,33
Експлуатація машин	4,48
Загальновиробничі витрати	8,43
Підготовки території будівництва	0,02
Тимчасові будівлі і споруди	0,63
Сезонні подорожчання (зимові та літні витрати)	0,56
Утримання служби замовника	2,23
Проектно-вишукувальні роботи	0,82
Витрати на проведення експертизи проектно-кошторисної документації	0,13
Кошторисний прибуток	4,1
Адміністративні витрати підрядника	0,97
Кошти на покриття ризику всіх учасників будівництва	1,44
Комунальний податок	0,02
Обладнання	1,69
Податок на додану вартість	16,67

Як ми вже відзначали у підрозділах 1.1 і 1.2, поняття "конкурентоспроможність" розглядається на різних рівнях, починаючи від конкурентоспроможності продукції, закінчуючи національною конкурентоспроможністю, і всі ці ланки (продукції, підприємства, галузі, регіону, країни) тісно пов'язані одна з однією. Так, зобразимо загальну схему конкурентоспроможності регіонального будівельного комплексу (рис. 3).

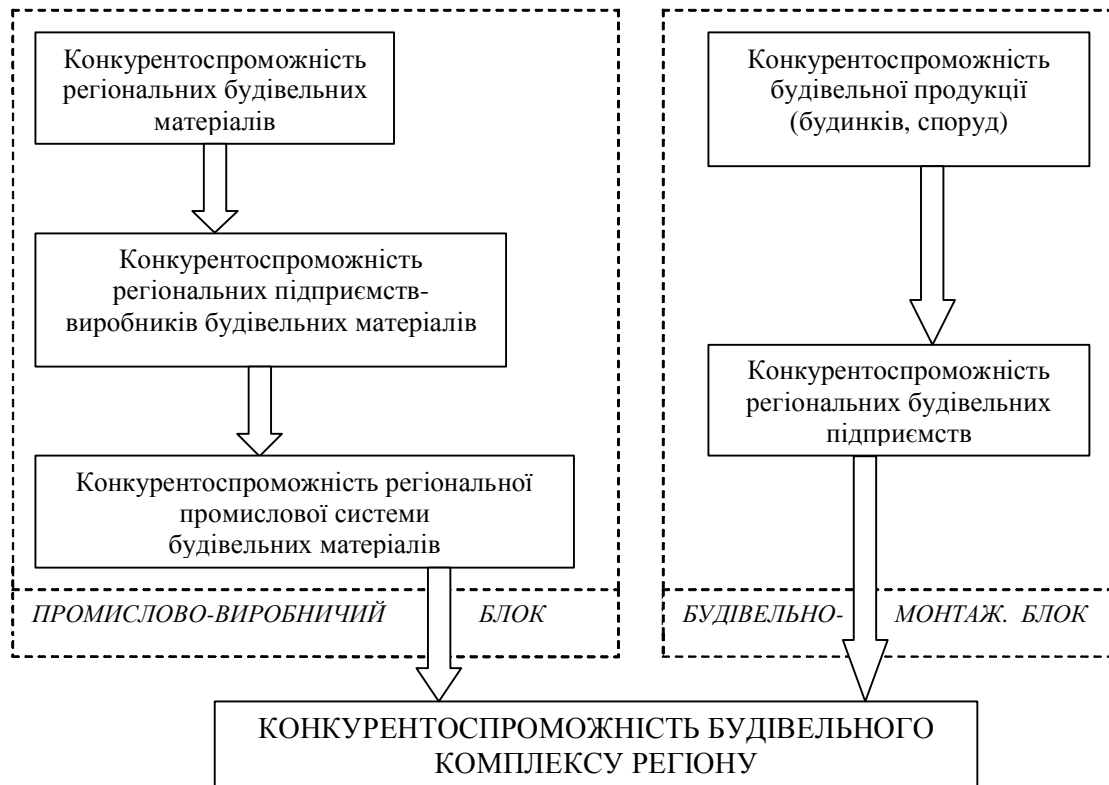

Рис. 3. Схема конкурентоспроможності регіонального будівельного комплексу

Як бачимо з рис. 3, у двох умовних блоках першими базовими складовими є конкурентоспроможність продукції, яка забезпечує конкурентоспроможність підприємств, що її виготовляють, а ті, своєю чергою, підвищують конкурентоспроможність регіональних промислових систем будівельних матеріалів. Вони з сукупністю конкурентоспроможних будівельних підприємств регіону впливають на посилення конкурентоспроможності регіонального будівельного комплексу.

Промислову систему будівельних матеріалів (рис. 1) можна представити як сукупність відповідних суб'єктів господарювання промисловості будівельних матеріалів та інфраструктурних підприємств, що пов'язані єдиними джерелами виробничих ресурсів, виробництва проміжних і кінцевих продуктів, об'єктами утилізації відходів виробництва та споживачами продукції, маючи тісні ресурсні, виробничі, збутові, екологічні й інші зв'язки [5].

Беззаперечно актуальність інтеграції, концентрації та спеціалізації виробництва в регіоні підкреслює важливість просторових чинників в удосконаленні організації виробництва та структури управління. Самостійне забезпечення підприємства всіма необхідними ресурсами часто призводить до їх нераціонального використання, адже більшість промислових підприємств володіють виробничими структурами з малопотужними структурними підрозділами для виготовлення стандартизованої промислової продукції, що тягне за собою невиправдані витрати виробництва. Відтак, в контексті підвищення конкурентоспроможності базових видів економічної діяльності в регіональному аспекті особливої ваги набувають питання комплексності та раціональної організації територіального господарства.

Особливістю підвищення конкурентоспроможності регіонального будівельного комплексу на основі створення конкурентоспроможних промислових систем будівельних матеріалів є необхідність в раціональному підборі її учасників, кожен з яких має свої цілі та завдання. В основі цих процесів повинна стати концентрація та спеціалізація виробництва завдяки новому способу регулювання виробничих зв'язків в межах будівельного комплексу та між системами. Сьогодні тенденції посилення взаємозв'язків і зростання взаємозалежності виробництв підкреслюють актуальність комплексного формування різних територіальних підсистем на горизонтальних економічних зв'язках, тобто рівноправних та взаємовигідних засадах співпраці всіх учасників [6]. Сутність комплексності в промислових системах полягає у збалансованості розвитку її окремих структурних елементів і раціональності зв'язків між ними.

Промислові системи функціонують у різних формах об'єднань, зокрема: холдинги, корпорації, концерни, кластери, трести тощо. На нашу думку, особливо актуальними в наш час є питання об'єднань підприємств за кластерним підходом, який є оптимальним в контексті підвищення конкурентоспроможності регіону за рахунок принципів комплексності щодо ведення регіональної політики, мобілізації продуктивних сил і співпраці між основними учасниками кластера (органів місцевої влади, бізнесу, вищих навчальних закладів, науково-дослідних установ і т. д.).

Об'єднання традиційного типу (концерни, холдинги, трести) часто позбавляють підприємств-членів господарської та юридичної самостійності. Таким об'єднанням притаманна, як правило, громіздка управлінська структура, що не завжди дає їм можливість своєчасно та різко реагувати на зміни зовнішнього середовища, а також такі об'єднання схильні до монополізації. Як засвідчує досвід багатьох розвинутих країн, таких недоліків позбавлені кластерні об'єднання.

Сьогодні кластерна філософія вже глибоко проникла в усі шари світової спільноти. Самі кластери стають ключовими механізмами національних і регіональних програм та стратегій соціально-економічного розвитку. Для збереження своїх конкурентних позицій на ринку, кожен учасник змушений консолідувати свої зусилля з іншими активними фірмами та бути готовим функціонувати в тісній співпраці з середовищем, де всі партнери доповнюють один одного й кожен створює свою долю додаткової вартості [7].

Відзначимо, що кластери можуть здійснювати вплив на конкурентоспроможність за трьома вагомими напрямками:

1. Кластери створюють передумови для інноваційного та виробничого зростання за рахунок: а) попередньо визначених та спрогнозованих технологічних тенденцій; б) створення каналів для мобілізації потенційно ефективних інноваційних ресурсів; в) сприятливих передумов для розподілу ризиків; г) середовища, яке сприяє появі нових кваліфікацій.

2. Кластери підвищують продуктивність підприємств і галузей за рахунок: а) економії масштабу (при закупівлі сировини, проведенні спільних маркетингових досліджень, спільних навчальних заходів тощо); б) доступу до кваліфікованої робочої сили, технологій, постачальників, інформації, бізнесу

послуг; в) ефективної спеціалізації; г) удосконалення інфраструктури професійних послуг (фінансових, консалтингових та ін.); д) удосконалення логістичних ланцюгів; е) появи більш вибагливих споживачів; є) постійного удосконалення навиків працівників підприємств і організацій-учасників кластера.

3. Кластери сприяють появі нового бізнесу на інноваційних засадах та полегшують його розвиток, за рахунок: а) підтримки появи нових учасників; б) використання венчурного капіталу для швидшого розвитку компаній; в) сприяння внутрішніх зв'язків кластера появі взаємодоповнюючих навиків, технологій, субсидій, що дозволяють приймати участь у більш крупніших операціях, в яких одиночні компанії є неконкурентоспроможними; г) зміцнення соціальних і інших неформальних зв'язків, що сприяють появі нових ідей для бізнесу та чітко налагодженої схеми інформаційних потоків у середині кластера.

Резюмуючи, відзначимо, що в основі створення кластерів закладені економічні зв'язки, що базуються на довгострокових контрактах і здійснюються шляхом вертикальних та горизонтальних взаємозв'язків між різними учасниками. Такого роду об'єднання дозволяють малим підприємствам користуватися перевагами малих форм підприємництва та потужного виробництва. Важливо відзначити також те, що кластерна модель дозволяє оперативну та інноваційно адаптувати внутрішні структури та взаємозв'язки до непередбачувано мінливого зовнішнього середовища. Відтак, організація і розвиток кластера промисловості будівельних матеріалів як вагомої промислової системи в регіоні буде мати суттєвий вплив на підвищення конкурентоспроможності регіонального будівельного комплексу.

Література

1. Экономика строительной отрасли: Учеб. / [Н. И. Бакушева, О. В. Гусарская, С. М. Пятницкая и др.]; под ред. Н. И. Бакушева. – М.: Издательский дом "Академия", 2006. – 224 с.
2. Юдин А. , Россохин С. Менеджмент в строительстве: учеб. пособ. – Харьков: ХНАГХ, 2008. – 179 с.
3. Пинда Ю. Організаційно-економічне забезпечення конкурентоспроможності будівельного комплексу регіону: ... дис. ... канд. екон. наук : 08.00.05 / Пинда Юрій Володимирович. – Львів, 2008. – 215 с.
4. Замураева Л. Управление материальными ресурсами строительных организаций в конкурентной среде : автор. дис. ... канд. эк. наук : "Экономика и управление народным хозяйством (строительство)" / Замураева Лариса Евгеньевна. – Санкт-Петербург, 2000. – 19 с.
5. Захарченко В. Процеси ринкової трансформації промислових територіальних систем України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д. ек. наук : спец. 08.10.01 "Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка" / Захарченко Володимир Іванович. – К., 2006. – 36 с.
6. Жилин А. Особенности становления и функционирования современных промышленно-строительных комплексов: автор. дис. на соискание ученой степени канд. эк. наук : "Экономика и управление народным хозяйством (строительство)" / Жилин Алексей Николаевич. – М., 2001. – 23 с.
7. Sokolenko S. Clustering Model: International Experience and its Reference to Transition Economies: Session 4/ Industrial and territorial clustering as a vehicle for industrial restructuring. – 2–3 November 2004, Almaty, Kazakhstan.